

Päivi Jaakola

LAPSEN SEKSUAALIKASVUN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

LAPSEN SEKSUAALIKSVUN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Jaakola Päivi
Opinnäytetyö
Syksy 2013
Hoitotyön koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tekijä: Päivi Jaakola

Opinnäytetyön nimi: Lapsen seksuaalikasvatuksen tukeminen päivähoidossa

Työn ohjaajat: Marja Kinisjärvi, Pia Mäenpää

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: syksy 2013

Sivumäärä: 23 sivua + 4 liitesivua

Nykymaailmassa lapset altistuvat muuttuvalle maailmalle, jossa seksuaalisuus näkyy enemmän toimintoina kuin ihmisen kokonaisuutena. Lapset näkevät ja kokevat median välityksellä erilaisia ihanteita, pornografiaa ja väkivaltaa. Lapsuuden kokemukset vaikuttavat myöhemmille seksuaalisuuden kokemuksille. Lapsuuden turvaaminen on yksi kasvatustavoitteista. Seksuaalikasvatuksen katsotaan alkavan kotoa. Päivähoidon ja varhaiskasvatuksen rooli on ohjata ja tukea lapsen seksuaalista kasvua ja -kehitystä. Lapsuudessa aloitettu seksuaaliskasvatus kasvattaa lapsen itsetuntoa ja minäkuvaa, joka vahvistaa lapsen omanarvontunnetta, tunteiden käsittelyä ja oikeaa ilmaisua tunteista, sukupuoli-identiteetin rakentamista, toisten ihmisten ja itsensä hyväksymistä ja kunnioitusta. Lapsi haluaa olla rakastettu, hoivattu ja olla totta. Maailma on lapselle avoin ja ihmeellinen. Lapsi tutkii maailmaa ilman ennakko oletuksia ja ajatuksia

Opinnäytetyöni on projekti, jonka tarkoituksena oli tuottaa Oulaisten päivähoidon henkilökunnalle työväline eli seksuaalikasvatussuunnitelma, lapsen seksuaalisuuden kohtaamiseen, ohjaamiseen ja tukemiseen. Tutkiessani varhaiskasvatuksen perusteita ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita huomasin, että seksuaalisuutta ei niinkään käsitellä tällä nimellä, vaan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisella sekä lapsen kasvun – kehityksen- ja oppimisen tukemisena. Työväline, seksuaalikasvatussuunnitelma, sisältää tietoa seksuaalisuudesta, tehtäviä kasvattajan oman seksuaalisuuden kohtaamisessa sekä tehtäviä ja toimintatuokioita lasten kanssa toimimiseen. Seksuaalikasvatussuunnitelmaa ja opinnäytetyön teoriaosuutta voi käyttää myös peruskoulun ensimmäisellä ja toisella luokalla soveltaen kehitystason mukaiseksi.

Työ tehtiin Oulaisten päivähoidon kanssa yhteistyönä. Seksuaalikasvatussuunnitelma on selkeästi ja ymmärrettävästi tuotettu materiaali. Tulevaisuudessa voisi olla tarpeen tehdä tutkimus tuotteen käytöstä päivähoidossa ja tuotteesta saadusta hyödystä ja onko seksuaalikasvatus suunnitelma syventänyt päivähoidon henkilökunnan tietämystä sekä auttanut seksuaalisuuden ohjauksessa ja tukemisessa.

Asiasanat: lapsen seksuaalisuus, seksuaalikasvatus, seksuaaliterveys, tukeminen, ohjaaminen, päivähoito, seksuaalikasvatussuunnitelma

ABSTRACT

Author: Päivi Jaakola

Title of Thesis: Supporting Sexual Education with Children in Day Care

Thesis Supervisors: Pia Mäenpää and Marja Kinisjärvi

Term and Year of Thesis Completion: Autumn 2013

Page Amount: 23 pages + appendices

In modern day world children are subjected to an ever-changing world, that show sexuality as comprising more of actions than a human entity. Children see and experience various ideals, pornography, and violence through the media. Experiences in childhood have their impact on later experiences of sexuality. One of purposes of education is keeping childhood safe. Sexual education is seen as beginning at home, the role of day care and early education is to guide and support sexual growth and development thereof. A sexual education that has commenced already in childhood will support children's self-esteem and self-image, which then strengthens dignity, handling of emotions, and a right way to show emotion, building of sexual identity, approving of other people and oneself, and respect. A child wants to be loved, taken care of and exist in reality. World is an open and wondrous place for a child. A child explores the world without preconceptions or preconceived ideas.

My thesis is a project to supply Oulainen Day Care workers a tool, being a sexual education plan, to encounter children's sexuality, and to guide and support the same. As I went through the basics of early education and the pre-school educational program, I realised that sexuality is handled under a different term: what is mostly talked about is supporting children's welfare as an entity, as well as supporting children's growth, development and learning. This tool I mentioned, sexual education plan, includes data about sexuality, material to go through for the educator in meeting his own sexuality, as well as exercises and 'activity moments' with children. The sexual education plan and the theory part of the thesis may also be utilized on first and second grades of primary school, adapting it according to developmental phase.

The thesis was made in co-operation with Oulainen Day Care. The sexual education plan is material clearly and understandably produced. In the future it might be required to conduct a study on the use of the product in day care and its benefits, and whether the sexual education plan has deepened the knowledge of day care staff, and helped in guiding and supporting sexuality.

Key words: child sexuality, sexual education, sexual health, support, guidance, day care, sexual education plan

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	3
ABSTRACT.....	4
SISÄLLYS.....	5
1. PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITEET”	6
1.1. Projektin tausta.....	6
1.2. Projektin tavoitteet.....	7
2. PROJEKTIN SUUNNITTELU	8
2.1. Projektiorganisaatio.....	8
2.2. Projektin aikataulu	9
2.3. Projektin riskit.....	10
3. SEKSUAALIKASVUN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA.....	11
3.1. Seksuaalisuus ja seksuaaliterveys	11
3.2. Lapsen kasvu ja kehitys	12
3.3. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys seksuaalikasvulle	13
3.4. Seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa ja turvataidot	14
3. PROJEKTIN TOTEUTUS.....	16
4.1 Ideointi.....	16
4.2 Aiheeseen perehtyminen.....	17
3.5. Seksuaalikasvatussuunnitelman työstäminen	18
3.6. Projektin päättäminen.....	18
4. PROJEKTIN ARVIOINTI	19
4.1. Aiheen arviointi.....	19
4.2. Tavoitteiden arviointi	19
4.3. Projektityöskentelyn arviointi	20
5. POHDINTA.....	21
LIITTEET	26

1. PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITEET

1.1. Projektin tausta

Lapsen kysymykset elämän alkamisesta ja syntymästä voivat hämmentää monet tämän päivän aikuiset, koska heidän omassa lapsuudessaan seksuaalisuus saattoi olla häpeää, salattua ja kiellettyä. Tämän vuoksi haluan työlläni saada kuulla sukupolvien välissä kapeammaksi ja antaa näin vinkkejä, ideoita, keinoja lapsen seksuaalisuuden kohtaamiselle lasten parissa työskenteleville. Varhaiskasvattajilta voi puuttua keino puhua seksuaalisuudesta ja kehityksestä. Varhaiskasvattajilla on mahdollisuus päivittää tietämystään ja taitojaan sekä saada vinkkejä kehityksen kohtaamiseen. Jotta nykyaikamme lapset osaisivat ymmärtää kehon muutokset, sekä tyttöjen ja poikien erot, on varhaiskasvattajien hyvä ymmärtää seksuaaliterveys yhtenä luonnollisena kehitystehtävänä muiden kehitystehtävien joukossa. Seksuaalikasvatusta lähestytään kokonaisvaltaisesti, jolloin se nähdään ihmisen voimavarana. Se auttaa kehittämään taitoja, joiden avulla lapset sekä nuoret voivat päättää itse seksuaalisuudestaan ja suhteistaan eri kehitysvaiheissa. Seksuaalikasvatus vaikuttaa lapsen persoonallisuuden kehittymiseen. Ennaltaehkäisevä lähestymistapa auttaa ehkäisemään seksuaalisuuden haittavaikutuksia myöhemmässä nuoruudessa ja aikuisuudessa. (World health organization, Federal Centre for Health Education, 2009, haettu 25.4.2012)

Päivähoidon varhaiskasvatuksensuunnitelma sekä esiopetussuunnitelma sisältävät oppimistavoitteet matematiikan, luonnontieteellisen, kuvaamataidon näkökulmasta, joissa ohjeistetaan myös ryhmässä toimimista. Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmassa tuetaan lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua sekä kehitystä. Lasta autetaan tiedostamaan itsensä. Lasta autetaan myös huolehtimaan omasta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniasta. Suunnitelmaan sisältyy toiminta ja tapakasvatus jossa pyritään ohjaamaan myönteisiin ihmissuhteisiin sekä tunne-elämän terveyteen sekä väkivallan välttämiseen. Levon ja virkistykseen välinen tasapaino sisältyy suunnitelmaan, jolla myös pyritään tukemaan kasvua ja kehitystä. (opetushallitus, esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet haettu 17. 4 2012)

Perus – ja esiopetuksen opetussuunnitelmat sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat huolehtimaan terveestä ja turvallisesta kasvuympäristöstä. Ympäristön on oltava kokonaisvaltaisesti turvallinen. Esisijaisia toimenpiteitä lapsen turvallisuuden varmistamiselle on lapsen kohdistuvan väkivaltaan puuttuminen ja turvataitojen vahvistaminen (Lajunen;Andell;Jalava;Kemppainen;Pakkanen;& Ylenius-Lehtonen, 2005, 19-20).

1.2. Projektin tavoitteet

Projektin **Tulostavoitteena** on tuottaa työväline lastenparissa työskenteleville vahaiskasvattajille. Työväline on seksuaalikasvatussuunnitelma, jonka tarkoituksena on antaa eväitä lapsen seksuaalisen kehityksen ja kasvun tukemisessa. Seksuaalikasvatussuunnitelma sisältää keskeiset käsitteet lyhyesti ja selkeästi, tehtäviä ja toimintatuokioita, lasten kirjallisuutta aihepiirien ympäriltä, ohjeistusta sekä tietoa seksuaalisuudesta.

Toiminnallisena tavoitteena seksuaalikasvatussuunnitelman käyttöönotto päivähoitoyksiköissä tukemaan lapsen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista sekä henkistä kasvua ja kehitystä. Varhaiskasvattajat saavat valmiuksia tukea lapsen seksuaalista kasvua ja kehitystä erilaisten tehtävien kautta, jolla on merkitys myöhemmässä iässä.

Oppimistavoitteenani on oppia suunnittelemaan ja toteuttamaan projektityön eri vaiheita sekä saada käsitys lasten seksuaaliseen kasvuun, siitä miten se kehittyy kasvamisen ja lapsuuden aikana. Tavoitteena on myös kasvattaa omaa ohjaamistaitoa ja projektityöskentely- sekä suunnittelutaitoa.

Laatutavoitteena on materiaalin tuottaminen, joka on selkeä ja johdonmukaisesti etenevä. Käsitteet ovat ymmärrettäviä sekä asiaa eteenpäin vievä sekä asiaa tukeva. Materiaali on vahaiskasvattajaa työtä tukevaa, josta he saavat varmuutta ja kokemusta kohdata lapsi oikeanlaisella ymmärryksellä ja asenteella, lasta tukien ja ohjaten kasvussa sekä kehityksessä. Tuote sisältää yksinkertaisia ohjeita lapsen seksuaaliterveyden kohtaamiseen, lapsen itsetuntoa vahvistavia, sukupuolisuuteen, minäkuvaan, tunteisiin liittyviä harjoituksia ja tehtäviä.

Tuotteen **laatukriteerinä** on tuote, joka vastaa asiakkaan tarpeisiin. Se tyydyttää asiakkaan odotukset. Tuottajan näkökulmasta laadukas tuote on kilpailukykyinen. (Jämsä, 2000, s. 127) Seksuaalikasvatussuunnitelmaa voidaan käyttää varhaiskasvatuksessa oman työn tukena. Teksti on materiaalissa selkeää ja johdonmukaista sekä vastaa otsikointia. Materiaali on visuaalisesti ja asiasisällöllisesti mielenkiintoa herättävä ja samalla myös innostava. Se tuottaa uusia toiminta - ajatuksia sekä – ideoita mahdollisesti päivähoidossa.

Taulukko 1. Materiaalin laatukriteerit

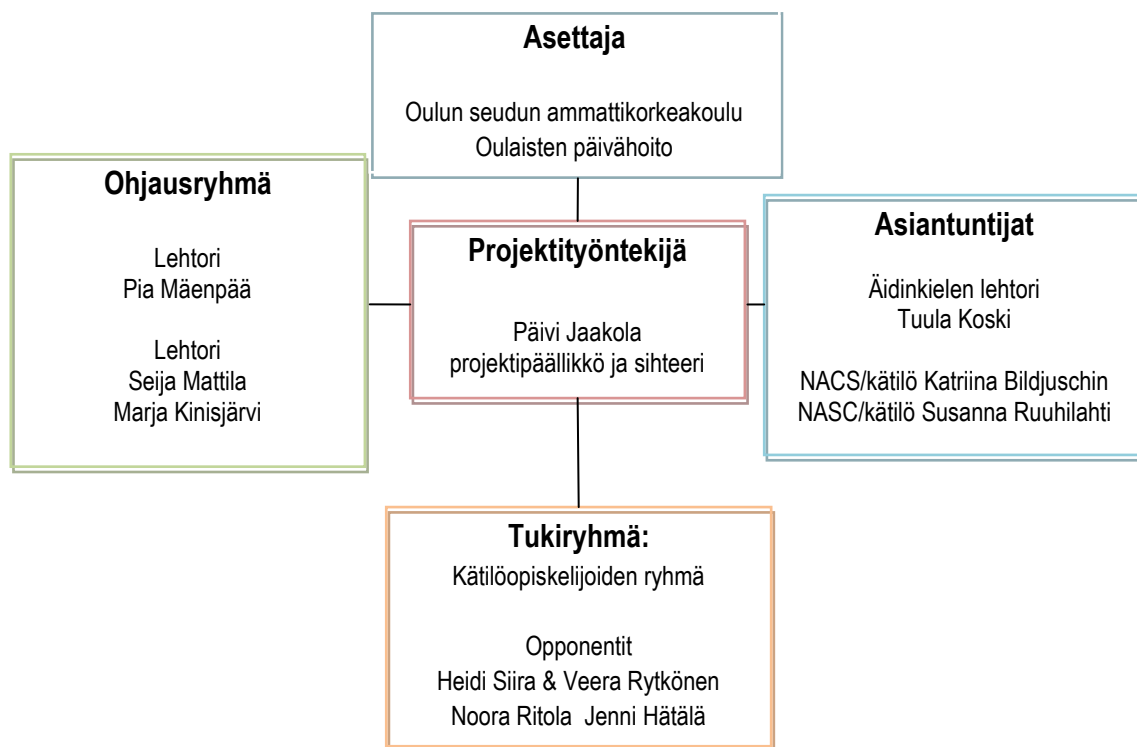
Selkeä ulkoasu	Tekstin johdonmukaisuus	Teksti johdattelee lukijan aiheeseen sekä normalisoi aiheita.
Selkeä teksti	kirjasinkoko ja tyyli ovat standardit	Teksti on selkeä lukuista ja yksinkertainen
Elävöivä visuaalisuus	kuvat ja värit luovat asiasisällön jatkeen	Väritys tuo materiaalista elävän ja rauhallisen tunnelman. Materiaalin väritys jatkuu koko materiaalin läpi samoissa väriteemoissa.
Asiasisällön ymmärrettävyys	Asiasisällön käsitteiden avaaminen	Asiasisällön käsitteet ovat avattu materiaaliin ymmärrettäväksi tekstiksi
	Aiheen normalisointi	Asiasisältö antaa käsityksen seksuaalisuuden kehityksestä osana normaalia kehitystä
Mielenkiintoinen materiaali	Materiaalin mielenkiintoisuuden ilmeneminen tekstein	Materiaali on visuaalisesti ja asiasisällöllisesti mielenkiintoinen, joka tuottaa uusia ideoita ja ajatuksia kasvatukseen.

2. PROJEKTIN SUUNNITTELU

2.1. Projektiorganisaatio

Yhteistyötaho on Oulaisten päivähoidon ohjaaja Marjo Pinola sekä päivähoidon ohjaaja Marja-Leena Leinonen, jotka ovat hyväksyneet projektityön sisällön ja aiheen. Olemme yhdessä pohtineet työn sisältöä, joka palvelisi mahdollisimman paljon päivähoidon ohjaajia. Ohjausryhmään kuuluvat lehtorit Piia Mäenpää ja lehtori Seija Mattila sekä opettaja Marja Kinisjärvi. Tukiryhmään kuuluvat äidinkielen lehtori Tuuli Koski sekä sisällön ohjaaja Marja Kinisjärvi. Tukiryhmään kuuluvat kättilöt Susanna Ruuhilahti (NACS) sekä Katriina Bildjuschkin (NACS) jotka ovat tukeneet omaa seksuaalista kasvuani seksuaaliskoulutuksissa sekä ohjanneet seksuaaliskasvatussuunnitelman työstämisessä. Kättilö opiskelija ryhmäni on myös projektin valmistelussa mukana antamassa vinkkejä sekä neuvoja työn edetessä sekä suunnitelmavaiheen opponentit Heidi Siira ja Veera Rytönen ja loppuraportin opponentit Noora Ritola sekä Jenni Hätälä.

KUVIO 1. Projektioorganisaatio

2.2. Projektin aikataulu

Työn aihetta olen ideoinut 2010 alusta saakka (LIITE1), jolloin ajatuksena oli tuoda esille lapsen seksuaalisuuden kehityksen askeleet päivähoidon henkilökunnalle. Ideointia jatkettiin aina vuoteen 2011 kevääseen, jolloin sain valmiiksi ensimmäisen osatavoitteen valmiiksi. Osatavoitteessa avasin esille seksuaalisuuteen liittyviä käsitteitä sekä seksuaalisuuden tärkeyttä. Projektisuunnitelman työstämistä jaoin osatavoitteisiin joka koostui projektibudjetin suunnitelmasta ja kustannus arvioista, ohjaussuunnitelmasta, materiaalisuunnitelmasta. Vaihe loppui projektityön esitykseen keväällä 2012. Syksyllä 2012 aloin suunnittelemaan ja luonnostelemaan loppuraporttia kirjallisuuteen perehtyen ja materiaaleihin tutustuen. Tämä vaihe on kestänyt syksyyn 2013 saakka. Vaihe loppuu loppuraporttiin syyslukukauden lopulla 2013 johon opinnäytetyö projekti päättyy.

PÄÄTEHTÄVÄT/ OSAPROJEKTIT	VÄLITULOS	AJANJAKSO
Projektin ideoiminen	Ideointi seminaari	2010 syksy
Aiheeseen perehtyminen	valmistava seminaari	2011 kevät
Projektisuunnitelman työstäminen <ul style="list-style-type: none"> - projektibudjetin suunnitelma - kustannus arvio - ohjaussuunnitelma - materiaalin suunnitelma materiaalin valinta, sisältö, tehtävät ja teoriaosuus.	Projektisuunnitelma	2011 syksy
Projektisuunnitelman esitys		2012 kevät
Loppuraportin suunnittelu ja työ		2012 syksy
Tuotteen tekeminen <ul style="list-style-type: none"> - kirjallisuuteen perehtyminen - materiaalin luonnostelu 	Materiaali	2013 kevät
Projektin päättäminen	Loppuraportti	2013 syksy

KUVIO 2. *Projektin tehtävät ja aikataulu*

2.3. Projektin riskit

Opinnäytetyön projektin riskeihin voidaan luetella **projektityön laajuus**, työn tulee olla tiukasti rajattu, jottei asiasisältö laajene liikaa. **Yhteistyökumppanin kiinnostus**, yhteistyössä tekeminen helpottaa ja tekee opinnäytetyöstä helpommin toteutettavaksi, jos yhteistyötä ei synny voi työn määrä lisääntyä. Projektin asettajalta tulevat ehdotukset työn sisältöön, voidaan lukea riskeiksi. Työn ja sisällön tuottamisen laajuus on riski, siksi työ on tiukasti rajattava. Riskinä voidaan olettaa lukijoiden **ikäjakaumaa**, joka tarkoittaa ikäryhmän suhtautumista aiheeseen negatiivisesti, siksi on myös tärkeää että aihe suunnitellaan sekä esitetään selkeästi ja positiiviseen tapaan. Tiedostettuja riskejä on **aikataulun venyminen**, joka voi

opiskelujen ohella olla hyvinkin mahdollista. Projekti voi olla liian laaja yhdelle opiskelijalle siksi opinnäytetyön ja projektin aikatauluttaminen on tarpeellista.

3. SEKSUAALIKASVUN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

3.1. Seksuaalisuus ja seksuaaliterveys

Ihmiset syntyvät seksuaalisina (World Health Organization, 2010), **Seksuaalisuus** on ihmisyyttä, se alkaa kun ihminen syntyy ja loppuu kun ihmisen elämä loppuu. Seksuaalisuus liitetään varsin usein pelkästään ruumiillisiin sukupuoliominaisuuksiin, sukupuoliikäytymiseen ja sukupuoliyhdyntään, seksiin (Virtanen Jukka, 2001, 21). Jokainen ihminen on omanlaisensa seksuaalisuudessa, jota toinen ei voi määrätä eikä määrittellä. Lapsen seksuaalinen identiteetti ja minäkuva kypsyvät hitaasti. (Bildjuschin; Ruuhilahti, 2012, 7). Seksuaalisuus kehittyy eri vaiheissa, jotka ovat yhteydessä lapsen yleiseen kehitykseen ja kehitystehtäviin (World Health Organization, 2010). Seksuaalisuus ei ole milloinkaan valmis, se muuttuu ja kehittyy aina kuolinhetkeen asti (Bildjuschin; Ruuhilahti, 2012, 8)

Seksuaalisuutta voidaan lähestyä monella eritavalla. Bildjuschkin ja Ruuhilahti (2008) ovat lähestyneet seksuaalisuutta eri ulottuvuuden näkökulmista joista kulttuurisesta näkökulmasta seksuaalisuus määräytyy ympäröivän kulttuurista, laeista, säännöistä, säädöksistä sekä uskonnollisista kysymyksistä. Sosiaalinen näkökulma pohtii seksuaalisuutta ihmissuhteiden valossa. Ihmissuhteet nuorena, aikuisena, perheessä sekä toisen ihmisen kohtaaminen ja vuorovaikutus toisen ihmisen kanssa kuuluvat sosiaalisuuteen. Ihmisiin vaikuttaa vanhempien, ystävien sekä median luomat mielikuvat seksuaalisuudesta. Mukana kulkee historialliset käsitykset ja arvot jotka ovat periytyneet (Bildjuschkin; Ruuhilahti & Marttinen, 2012) Ihminen siirtää myös kokemusmaailmaansa, löytämistään sekä oppimaansa seuraavalle sukupolvelle (Bildjuschin; Ruuhilahti, 2012, 8). Seksuaalisuutta tulisi lähestyä monesta eri ulottuvuudesta ja näkökulmasta, peilaten omia asenteita ja arvoja. (Bildjuschin & Ruuhilahti, 2008, 12) Seksuaalisuus ei ole pelkästään anatomis-biologinen ulottuvuus, vaan oma käsitys, kokemus, ja tietoisuus sukupuolestaan. Myös muiden ihmisten ja yhteisöiden näkemys yksilöstä liittyvät seksuaalisuuden kehittymiseen. Seksuaalisuutta tulisi tarkastella erilaisista näkökulmista ja muodostaa näin kokonaiskäsitys. (Virtanen Jukka, 2001, 35).

Seksuaaliterveys on ihmisen hyvinvoinnin osa-alue jota voidaan tarkastella monelta suunnalta. Se tarkoittaa kykyä huolehtia ja nauttia omasta itsestään, kokemusta nauttia vastavuoroisesta läheisyydestä ja

myöhemmässä iässä hakeutua parisuhteeseen ja vanhemmuuteen. Seksuaaliterveys käsittää koko seksuaalisen kehityksen, sukupuolieliimiin ja sukupuolielämään liittyvät seikat. Lasten ja nuorten seksuaaliterveys on oikeutetusti erityissuojeltua. Terveystiedon jakaminen kuuluu ensisijaisesti vanhemmille, ensi askelista alkaen (Cacciatore, 2008, 31-32). Seksuaaliterveys on kyllin hyvä, kun ihminen voi toteuttaa omaa löydettyä seksuaalisuutta, kykyä nauttia omasta kehosta, hakeutua kontaktiin ja kokea nautintoa läheisyydestä, hyvän olon tuottamista toiselle ja itselle sekä on valmius parisuhteeseen ja vanhemmuuteen. Hyvän seksuaaliterveys takaa sen, että ihminen kunnioittaa omia ja toisen ihmisen seksuaalioikeuksia. Lapsuuden kokemukset ovat perusta yksilön aikuisuuden seksuaalisuudelle. (Bildjuschin & Ruuhilahti, 2008, 16; Kontula & Lottes, 2000, 251)

Lapsuudessa harjoitellaan lähestymistä, ihmissuhteiden ylläpitoa, hellyyden ja hoivan perusteita sekä samalla tutustutaan kehoon ja siitä lähtevään nautintoon. Tärkeää on lapsuudessa koettu hyväksyminen perheeseen ja myöhemmin parisuhteeseen. Kaikki nämä kehittyvät tyydyttävien kokemusten kautta lapsuudessa (Kontula & Lottes, 2000, 251). Lapsen seksuaaliterveys on kehoon ja kehollisuuteen tutustumista, omanarvontunnetta jolloin lapsi saa ainekset itsetunnon ja minäkuvan kehittymiselle riippuen siitä kuinka kehosta puhutaan ja kuinka sitä kohdellaan. Se on myös tunteiden ja tuntemusten kokemista, oppimista ja opettelua seksuaalisuuteen ja lisääntymiseen liittyvien teemojen läpikäyntiä leikein, loruin, musiikin ja taiteen avulla. Lapsen seksuaaliterveys on ihastumista ja rakastumista ensin lähipiiriin aikuiseen myöhemmin idoliin ja kaveriin. (Cacciatore, 2008, 33-34)

3.2. Lapsen kasvu ja kehitys

Bildjuschin & Ruuhilahti (2010), Nurmiraanta; Leppimäki;& Jorppu, (2009) viittaavat Eriksonin kehitystehtäviin, joissa 0-2 vuotiaana kehittyy perusluottamus, jonka avulla lapsi oppii luottamaan häntä hoitaviin aikuisiin. Jos perusluottamusta ei synny, seurauksena on turvattomuuden tunne. Varhainenvuorovaikutus ja kiintymyssuhteet vaikuttavat loppuelämän tapahtumiin sekä ihmissuhteisiin esimerkiksi seurustelussa tai parisuhteessa kykynä luottaa kumppaniin. Varhaisenvuorovaikutuksen kautta tuleva iho- ja katsekontakti, silittely, ja leikkikokemukset, ovat tärkeässä roolissa kehollisuuden muodostumiselle. Kehon rajoja lapsi oppii jo sikiökaudella lapsivedessä ollessaan ja seuraavan kerran pukemistilanteissa, hoidossa tai hellyyttely hetkissä. Lapsilla on syntyessään temperamenttinen herkkyyys tuntea ulkopuoliset ärsykkeet ja tapa vastata niihin. esim. päivähoidossa päivälevolla toinen lapsi nukahtaa silittelyyn kun toisen lapsen unensaanti häiriintyy (Hujala & Turja, 2012)

Kontula ja Lottes (2000) kertovat, että lapsella seksuaalisuuden etsiminen alkaa jo varhain. Uteliaisuus kehon eri osiin ja toimintoihin suhtautuminen on estotonta ja suorasukaista uteliaisuutta. Cacciatore (2008), Veijalainen (1991), Nurmiraanta;Leppimäki;& Jorppu, (2009) mukaan 0-2 vuotiaat havannoivat sukupuolielimet ja pohtivat niitä. Pissa- ja kakka- asiat ja sotkeminen kiinnostavat kuten vesileikitkin. Siisteyskasvatus on yksi ensimmäisistä kasvatuksista, joka aloitetaan lapselle. Potta harjoitusten kannattaakin olla leikinomaisia ja lempeää. Tuotoksia voidaan ihastella yhdessä, joka vaikuttaa lapsen minäkäsitykseen ja seksuaalisuuteen. Noin 2- vuotiaana lapsi oppii hallitsemaan fysiologisesti erityistään. Freudin psykoseksuaaliteorian mukaan tätä vaihetta, 1-3- vuotiaan kehityksessä, kutsutaan anaalivaiheeksi, jolloin lapsen oman keho kontrolli kehittyy. Lapsi oppii omaan tahtiin hallitsemaan rakkoaa ja suoltaa ja kokee mielihyvän ulostaessaan. Lapsen itsenäistyminen alkaa kehittymään. 2-6 vuotiaat koskettelevat sukupuolielimiään, fallinen vaihe jolloin lapsi kiinnostuu myös sukupuolen eroista. Rakastutaan äitiin tai isään. Monet kysymykset hämmästyttävät aikuisen kuten esimerkiksi mistä lapset tulevat. Tiedon tarve on yksinkertaista ja konkreettista. Vastausten tulee olla selkeitä ja yksinkertaisia. 4-6 vuotiaat kokevat levottomuutta ja painajaisia. Omien sukupuolielinten koskettelu rauhoittaa. Toisten kehojen eroavaisuuksia tutkitaan lääkärileikkien avulla. Tämä herättää aikuisissa yleensä huolestumista, koska lapsen normaalia kehitystä ei välttämättä tunneta. (Cacciatore, 2008, 352)

Lääkärileikit ovat tyypillisiä lapsuuden leikkejä, joissa tutustutaan kehollisuuteen ja kehon toimintaan sekä erilaisuuteen. Uteliaisuus kohdistuu sekä tyttöihin että poikiin. Lääkärileikeissä on yleensä mukana joukko lapsia ja lääkärin vastaanotto on julkinen tilaisuus lasten joukossa. Joskus lääkäri ja tutkittava menevät peiton alle piiloon. Päivähoidossa seksuaalisuus nousee eritilanteissa aika - ajoin esille. Leikki-ikäisiltä lapsilta puuttuu ajoittainen häveliäisyys. Joku lapsista on saattanut nähdä median välityksellä aikuisviihdettä tai löytänyt isän ja äidin kätkön yöpöydän laatikosta. Johonkin perheeseen syntyy vauva ja sitä ihmetellään kuinka vauva sinne on joutunut, pojat vertailevat pippeleitä vessassa tai minkä näköiset pippeleit tai pimpsat kenelläkin on. Tärkeää on, että päivähoitossa kasvattajilla on valmiudet näiden hetkien kohtaamiseen ja taitoa selvittää avoimesti lasten kehitystason mukaisesti (Kontula & Lottes, Seksuaaliterveys suomessa, 2000, 258-259).

3.3. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys seksuaalikasvulle

Bildjuschkin'n; & Ruuhilahden, (2012) sekä Korhosen, (2009) mukaan varhaisenvuorovaikutuksen onnistuminen vauvan ja häntä hoitavan ihmisen välillä kantaa pitkälle koko ihmisen elämän. Hyvässä ja onnistuneessa vuorovaikutuksessa vauva kokee olevansa tärkeä ja rakastettu, kun hän saa hoivaa ja

huolenpitoa. Riittävästä hoivasta vauva saa turvallisuuden tunteen ja luottamuksen jolloin vauva pystyy kiintymään hoitajaansa. Vauvalle muodostuu kuva itsestään hyväksyttynä ja rakastettuna. Merkitys myöhemmässä elämänvaiheissa lapsi pystyy aikuisuudessa rakentamaan ihmissuhteitaan, jotka perustuvat vanhempien kanssa jaettuihin kokemuksiin. Varhainenvuorovaikutus edistää vauvan omanarvontunnetta ja itseluottamusta. Varhainenvuorovaikutus on edellytys kiintymyssuhteen kehittymiselle. Se on vahva tunneside vanhemman ja lapsen välillä, jolloin pyritään läheisyyteen ja vastavuoroisuuteen.

Kiintymyssuhteessa turvallisuus on tärkeä. Vastasyntyneenä saa olla rakastettu, vanhempien ja lähimmäisten hyväksymänä, taaperona tutustua omaan kehoon ja kehon toimintaan. Leikki-iässä saa tutustua kavereihin sekä samaistua tytön ja pojan rooleihin ja huomata erilaisuus. Lapsi hakee nautintoa kehollaan, suullaan, kosketuksella sekä toimillaan. Kun lapsi saa tutustua omaan kehoon sallivasti ja hyväksyttävästi, kantaa se läpi nuoruuden kohti aikuisuutta ilman häpeää ja syytöksiä

3.4. Seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa ja turvataidot

Seksuaalikasvatus on lapsen kasvattamista ihmiseksi, ohjaamista läpi lapsuuden aina nuoruuteen, kohti aikuisuutta. Kasvatuksessa vahvistetaan lapsen omanarvontuntoa ja lisätään itsetuntemusta. Itseään arvostavana ja arvokkaana on lapsella mahdollisuus kasvaa positiiviseen seksuaalisuuteen turvallisesti (Bildjuschin; Ruuhilahti, 2012, 5). Seksuaalisen kasvun mahdollistavat vanhempien kanssa muut kasvattajat mm. päivähoidonhenkilökunta, opettajat, seurakunnan ohjaajat ja monet muut, jotka tekevät lastenkasvatuksellista työtä. Seksuaalikasvatus on seksuaalioikeus eli ihmisoikeus. WHO:n (2010) tuottamassa aineistossa suositellaan seksuaalikasvatuksen aloittamista varhain, miksi tiettyjä tietoja, taitoja ja asenteita olisi hyvä opettaa lapsen kehitystason mukaisesti. On syytä muistaa, että lasten seksuaalisesta käyttäytymisestä puhuttaessa, lasten seksuaalisuus poikkeaa aikuisten seksuaalisuudesta ja ettei aikuisten pitäisi tarkastella lasten ja nuorten seksuaalista käyttäytymistä omasta näkökulmastaan (World Health Organization, 2010).

Immonen & Karanka, (2001) sanovat, että lapsen seksuaalikasvatus alkaa kotoa. Varhaiskasvatus on lapsen ja aikuisen välissä tapahtuvaa vuorovaikutusta, jota voi tapahtua kotona, koulussa tai päivähoidossa. Päivähoidossa toteutettu seksuaalikasvatus on mahdollisuus niille lapsille joiden kotona vanhemmat aristelevat seksuaalisuudesta puhumista tai eivät puhu siitä ollenkaan.

Immonen & Karanka, (2001); Cacciatore (2008) opastavat, kun lapsi alkaa kyselemään seksuaalisuuteen liittyviä vaikeita kysymyksiä, aikuisen tulisi vastata niihin ymmärrettävästi ja selkeästi. Lapsen kehitystason mukaan. Kysymyksiin voi varautua etukäteen ja hahmotella tapaa jolla puhuu. Kasvattajan tulisi tukea lapsen positiivista seksuaalista kehitystä. Lapsi ei osaa vielä pohtia, keneltä asiaa kysyy, kun kiinnostus herää hän kääntyy ensimmäisen sopivalta tuntuvan aikuisen puoleen kysymyksineen. Kielteinen suhtutuminen voi myksistää lapsen ja saada ymmärryksen asiasta josta ei saa puhua. Seksuaalikasvatuksen tarkoituksena on opettaa kunnioittamaan omaa kehoa ja kehitystä sekä rajoja. Hedelmöittymistä, rakkautta ja syntymää sekä synnytystä käsiteltävät lastenkirjat ovat hyviä kasvatuksen apuna

Lapsella on oikeus kasvaa aikuiseksi, mieheksi ja naiseksi omalla tavallaan, omalla ajallaan (Immonen & Karanka, 2001, 5) Hyvä seksuaalikasvatus vähentää virheellisiä luuloja. Se vähentää syrjimistä, kiusaamista ja se lisää suvaitsevaisuutta. Seksuaalikasvatuksessa tulee nostaa esille tunteet, minäkuvan sekä oma identiteetti (Bildjuschin & Ruuhilahti, 2008, 16-17, 21). Seksuaalikasvatuksessa korostuvat välittäminen, hoiva ja huolenpito. Lapsen seksuaalista kasvua tuetaan antamalla riittävästi hellyyttä, läheisyyttä lapsen sitä tarvitessa. Ei rajoittavasti eikä aikuisen tarpeiden perusteella. Lapsella on seksuaalinen kehitys, mutta valmis seksuaalisuus on vasta aikuisuudessa, jos silloinkaan. Lapsen tulee tutustua omaan kehoonsa ja päästä asettumaan siihen onnellisesti sekä saada turvallinen syli ja riittävästi hellyyttä sekä tiedonjanoon vastaukset. Kiukun purkauksille pitää löytää oikeat ilmaisukeinot, jotta lapsi ei patoa niitä sisällensä estämään muitakin tunteenilmaisuja (Kontula, 1997, 23).

Turvataitokasvatus on lasten voimavarojen sekä selviytymiskeinojen vahvistamista. Lasten turvallisuus on aikuisten, vanhempien sekä muiden kasvattajien vastuulla. Lapsen kasvun ja kehityksen suojeleminen haittaavilta ärsykeiltä on aikuisten tehtävänä. Sellaisia ovat mm. seksuaalinen ahdistelu ja riisto, pahoinpitely, lähisuhde väkivalta ja kiusaaminen, median välittämät ärsykkeet. Lapsen on hyvä tietää omat oikeutensa fyysiseen koskemattomuuteen, turvassa olemiseen ja hoivaan. Lapsella on oikeus tietää, miten hän itse voi pitää huolta turvallisuudesta. Turvataitokasvatus vahvistaa lapsen itsearvostusta ja itseluottamusta, se edistää tunne – ja vuorovaikutustaitoja, kaverisuhteita, parantaa valmiuksia suojella itseään uhkaavissa tilanteissa kuten kiusaaminen, ahdistelu ja alistaminen, turvataitokasvatus myös ohjaa kertomaan huolistaan luotettavalle aikuiselle. (Lajunen;Andell;Jalava;Kempainen;Pakkanen;& Ylenius-Lehtonen, 2005, 14)

Lapset kohtaavat kiusaamista päiväkodissa, koulussa, kotona, vapaa-ajalla. Kiusaamista on, kun yksi ja sama lapsi joutuu toistuvasti kohteeksi tahallisesti. Keskinäisissä suhteissa lapset rikkovat toistensa rajoja

lyömällä, tönimällä ja koskemalla sopimattomalla tavalla. Lapset altistuvat päivittäin median tuomalle väkivallalle. Myös seksuaaliset ärsykkeet tulvivat lapsen silmille mainoksin, Internetin, elokuvien ja television välityksellä. Välttämättä internetin ja älypuhelimien käytön valvontaan aikuisilla ei ole keinoja tai resursseja. Niiden kautta tuleva tietotulvaa on mahdotonta täysin kontrolloida. Lasten olisi hyvä tunnistaa uhkatilanteet, saada elää turvallisessa ympäristössä, pysyä fyysisesti koskemattomana sekä harjoitella keinoja itsensä suojelemiseen. Lapsia altistuu myös kotonaan väkivallalle. He joko ovat todistajina perheväkivallalle tai itse pahoinpitelyn kohteina. Seksuaalista riistoa lapset saattavat kokea kodeissaan ja lähipiirissään (Lajunen, Andell;Jalava;Kempainen;Pakkanen;& Ylenius-Lehtonen, 2005, 18).

Turvallisuus, luottamus, käsitys itsestä ja itsenäisyydestä ovat sosiaalisesta vuorovaikutuksesta johtuvia oppeja, kuten myös turvattomuus ja epäluottamus omaan itseensä. Tärkeää on ohjata ja opettaa lapsia, joilla on heikko itsetunto ja kokeneet paljon epäonnistumisia. Lapset haluavat tulla hyväksytyksi ja saada osakseen arvostusta. Miellyttämisen halu ja pidettynä oleminen ovat lapsille tärkeää, jolloin lapset eivät välttämättä osaa toimia uhkaavissa tilanteissa. Erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla on ongelmia sosiaalisissa suhteissa. Toisen ilmeiden ja eleiden tulkitseminen voi lapselle olla vaikeaa eri tilanteissa. Kehon hallinta ja hahmottaminen, toisen ihmisen rajojen kunnioittaminen on vaikeaa. (Lajunen;Andell;Jalava;Kempainen;Pakkanen;& Ylenius-Lehtonen, 2005,. 20 - 22).

3. PROJEKTIN TOTEUTUS

4.1 Ideointi

Lähdin ideoimaan opinnäytetyötäni 2010. Alkujaan tarkoitukseni oli tehdä tuotteena opetus tai ohjaustilanne päivähoiton henkilökunnalle lapsen seksuaalikasvusta ja sen tukemisesta. Tilaisuuteen olin suunnitellut oheismateriaalin eli ns. luentomateriaalin. Tilaisuuden järjestämisestä pidimme asettajan kanssa yhteisen palaverin 2010, jossa kerroin ideastani sekä siitä, millaisia ideoita tilaisuudesta itselläni on. Asettaja esitteli minulle heidän näkökulmastaan esille tulleita ongelmia lapsen seksuaalisuudessa. Ideoimme yhdessä, miten voisin tuoda esille tilaisuudessa ongelmaan ratkaisuja tai ideoita. Jämsä (2000) kertoo hankkeen käynnistymiselle pitää olla ongelma tai tarve.

Päivähoidossa on koettu ongelmaksi lasten tunteiden näyttäminen toisin sanoen kohdentaminen ja tunteiden kokeminen, oman kehon löytäminen sekä nykyajan muuttuva kasvatusta media keskeiseksi. Ennen tuotteen kehittelyä voidaan tehdä tarpeiden kartoitus eli esiselvitys (Jämsä, 2000, 84). Projektin edetessä vuoteen 2013, huomasin projektin laajuuden olevan hyvin laaja itsenäiseen työskentelyyn. Suunnittelin tuotteen uudelleen, jolloin lähdin kartoittamaan tuotetta toisesta näkökulmasta. Päädyin lopulta siihen, että tuotteena on työväline, ei tilaisuus. Työvälinettä päivähoiton henkilökunta voi käyttää kasvatuksen tukena.

4.2 Aiheeseen perehtyminen

Perehtyessäni aiheeseen, olen huomannut kirjallisuuden määrän lapsen seksuaalisuudesta lisääntyneen. Asiasta uskalletaan puhua ja seksuaalisuus nähdään olevan koko elämänkaaressa. Olen perehtynyt sosiaalipsykologi ja perheterapeutti Saara Kinnusen, lastenpsykiatri Raisa Cacciatoren seksuaalipedagogi ja kättilö Katriina Bildjuschkin, auktorisoitu seksuaalineuvoja ja kättilö Susanna Ruuhilahden, Väestöliiton väestötutkimuslaitoksen erikoistutkija dosentti Osmo Kontulan kirjallisuuteen sekä World Health Organization'n seksuaalikasvatus standardeihin sekä tunnetuimpiin lapsen kehitystehtäviin (LIITE 2). Nämä ovat auttaneet jäsentämään lapsen kehitystä ja kasvua eri näkökulmista. Tutkin myös sosiaali – ja terveysministeriön valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (LIITE 3) sekä opetushallituksen opetussuunnitelman (LIITE 4) tehtäviä ja tavoitteita, ymmärtääkseni päivähoiton varhaiskasvatussuunnitelman sekä koulun merkityksen seksuaalikasvussa ja kasvatuksessa.

Jotta pystyisin itse kohtaamaan kättilönä naisen, miehen ja perheet sateenkaarenkin väreissä, minun on täytynyt ensin itse kohdata oma seksuaalisuus ja sen historia. Olen käynyt vuonna 2010 SAR opinnot, jossa kohdataan oma seksuaalisuus työnohjauksellisesti. Opinnot auttavat refleктоimaan omaa seksuaalihistoriaa sekä ymmärtämään seksuaalisuuden moninaisuuden (seksologinenseura, Hakupäivä 22. 4 2012). Vuonna 2012 kävin seksuaalikasvatusopinnot, jotka toteutettiin virtuaalialustalla sisältäen 2 lähipäivää Helsingissä. Opintojen sisältöön kuului seksuaalisuuden perusteet ja historia, seksologian peruskäsitteet, ohjaajan oman seksuaalisuuden kohtaaminen, seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus, lähisuhde – ja seksuaalinen väkivalta, ohjaajuus ja ammatillisuus seksuaalikasvattajana. Näitä SAR opintoja sekä Seksuaalikasvatusopintoja toteutti Turun SELKENEVÄÄ!- hanke, jossa kouluttajina toimivat Katriina Bildjuschkin sekä Susanna Ruuhilahti. SELKENEVÄÄ! Hanke päättyi vuoden 2012 joulukuussa. Kättilöpintoihini ammattikorkeakoulussa kuuluu seksuaalisuusopinnot, joissa käydään läpi lapsuuden, aikuisen sekä ikääntyvän seksuaalisuutta.

3.5. Seksuaalikasvatussuunnitelman työstäminen

Tuotekehityksen kesto määräytyy sen mukaan kuinka hyvin kehittämistarpeet on määriteltynä projektin käynnistyessä. Hankkeeseen voi liittyä riskejä jos ei olla varmoja projektin tarpeellisuudesta. Pitää olla ongelma tai tarve hankkeelle. Varmistetaan ongelma tai tarve johon tuote auttaa. (Jämsä, 2000, s. 83). Päivähoidossa koettu ongelma on lasten tunteiden näyttäminen ja kokeminen, oman kehon löytäminen sekä nykyajan muuttuva kasvatusta media keskeiseksi.

Lähdin päivähoiton ongelmien pohjalta suunnittelemaan materiaalia. Seksuaalikasvatus suunnitelmassa käsitellään leikkien ja toimintatuokioiden avulla seuraavia aiheita: perhe, läheisyys, terveys, tunteet, keho, media ja väkivalta. Leikit - ja toimintatuokiot ovat suunniteltu 0-6-vuotiaille lapsille. Jokaisen leikin ja toimintatuokion kohdalla on *ikäsuositus*, minkä ikäisille lapsille toimintaa suositellaan. Kuitenkin tulee muistaa lapsen kehitystason mukainen tukeminen ja ohjaus, koska jokainen lapsi kehittyy omassa tahdissaan. Suunnitelman leikit ja toimintatuokiot ovat jaoteltu osioihin: *sisältö, tavoite, menetelmät ja arviointi* osuuksiin. *Sisällössä* kerrotaan, mitä leikissä käsitellään. *Tavoitteissa* tuodaan esille mihin leikillä pyritään ja miksi, onko kyse millaiseen toivottuun tavoitteeseen tarkoitus päästä. *Menetelmä* kohdassa helpotetaan kasvattajien leikkien suunnittelua esittämällä leikkiin tarvittavat materiaalit ja välineet. *Arvioinnissa* kerrotaan, kuinka leikkiä tai toimintaa voidaan arvioida jo onko toivottu tavoite saavutettu ja minkä pituisella aikavälillä (Jaakola, 2012) Työvälineessä on myös kasvattajalle tärkeitä tehtäviä ja tietoa omasta seksuaalisuuden kohtaamisesta sekä tärkeää lasten kirjallisuutta, joissa käsitellään erilaisin teemoin kasvua ja kehitystä.

3.6. Projektin päättäminen

Oulaisten päivähoiton kanssa teimme yhteistyö sopimuksen vuonna 2010. Sopimuksen mukaan tekijän oikeudet, materiaalin jakaminen, käyttö säilyvät ja taloudellinen hyöty kuuluu seksuaalikasvatus materiaalin tekijälle. Oulaisten päivähoito saa käyttää materiaalia vain omaan tarpeeseen soveltaen tehtäviä ja toimintatuokioita.

Tuotteen työstämisvaiheessa lähetin raakaversion Oulaisten päivähoidolle. Palautetta tuli henkilökunnalta yksi kappale. Siinä toivottiin että materiaali olisi Internet versio jota voisi tarvittaessa käyttää ja tulostaa. Tätä en kuitenkaan lähtenyt enää työstämään, koska olin työstänyt jo paperiversiota pitkälle. Muita

kehitysehdotuksia ei tullut. Lähetin myös 2013 lokakuussa lähes lopullisen version Oulaisten päivähoidolle kehitysehdotuksista sekä materiaalin sisällön toimivuudesta heille. Palautetta en saanut. Katsoin parhaaksi jatkaa työskentelyä ilman yhteistyö kumppanin palautetta. Valmis työ, *lapsen seksuaalikasvun tukeminen varhaiskasvatuksessa*, annetaan 2013 joulukuussa Oulaisten päivähoidolle johon projektityö päättyy.

4. PROJEKTIN ARVIOINTI

4.1. Aiheen arviointi

Aiheenani on luonnollinen lapsen kasvuun ja kehitykseen kuuluvat kehitystehtävät sekä tapahtumat. Työn aiheeseen perehtyessäni huomasin, että lapsen seksuaalisuus aiheena kirjallisuudessa on lisääntynyt. Lapsen seksuaalisuus taas arkipuheessa ja keskusteluissa saavat negatiivisen vastaanoton. Sen ei oleteta kuuluvan vielä lapsuuteen. Lapsen seksuaalisuus käsitetään olevan samanlaista kuin aikuisuuden seksuaalisuus. Lapsen seksuaalisuus on itseensä tutustumista tyttönä ja poikana, kasvua ja kaveruutta. Aihe kuitenkin on ajankohtainen, nykymaailmassa, jossa jo varhaislapsuudessa opetellaan käyttämään älypuhelimia sekä tietokoneita. Media näyttää kehollisuutta ja kasvua erilaisista näkökulmista. Aihe oli myös sikäli ajankohtainen kun omat lapseni ovat murrosiän kynnyksellä ja aihetta käsitellään lähes päivittäin myös kotona. Projektityö on antanut myös vinkkejä omien lasteni seksuaalikasvun kohtaamiseen.

4.2. Tavoitteiden arviointi

Tulostavoitteenani oli tuottaa työväline lastenparissa työskenteleville varhaiskasvattajille. Työväline on seksuaalikasvatussuunnitelma, jonka tarkoituksena on antaa eväitä lapsen seksuaalisen kehityksen ja kasvun tukemisessa. Lähetin Oulaisten päivähoidolle kaksi eri työskentelyvaiheessa olevaa seksuaalikasvatussuunnitelmaa. Palautteita ja kehitysehdotuksia seksuaalikasvatussuunnitelman sisältöön en saanut, joten jatkoin alkuvaiheen suunnitelmien mukaan. Itse olen erittäin tyytyväinen tavoitteeseen ja olen sen saanut toteutettua kiitettävästi.

Toiminnallisena tavoitteena oli tuottaa aluksi tilaisuus jossa olisin esitellyt tuotteen ja perehdyttänyt lapsen seksuaalikasvuun. Kuitenkin työn laajuus pakotti rajaamaan tiukasti lopullisen valmiin työn. Päätin

tehdä vain seksuaalikasvatussuunnitelman. Toiminnallisella tavoitteenani oli tuottaa materiaali, työtä helpottamaan ja ammattitaitoa syventävää, jossa olisi tietoa lapsen seksuaaliterveyden tukemisesta osana kokonaisvaltaista kasvatusta ja ohjausta. Se toteutui kirjallisena versiona. Ihanteellista olisi, jos tuotteeni kiinnostaisi ja innostaisi muitakin varhaiskasvattajia kuten seurakuntia, alakouluja, nuorisotaloja tai iltapäiväkerhoja.

Oppimistavoitteenani oli ammatillisen kasvun tukeminen ja kehittäminen sekä tuotekehityksen toteuttaminen projektina. Aiheeseen perehtyminen on laajentanut ammatillista osaamista seksuaaliterveydestä, lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä asian puheeksiottamisessa. Olen kehittynyt myös viestintätaidossa, visuaalisuudessa, projektityöskentelyn vaiheiden tekemisessä ja toteuttamisessa.

Laatutavoitteena oli luoda selkeä ja johdonmukaisesti etenevä tuote, joka vastaa käyttäjän tarpeita parhaalla mahdollisella tavalla. Tuote on varhaiskasvattajan työtä tukeva, josta he saavat varmuutta ja tietoa kohdata lapsi oikeanlaisella ymmärryksellä ja asenteella, lasta tukien ja ohjaten kasvussa ja kehityksessä. Tuote sisältää erilaisista lähteistä käytettyä teoretietoa tunnetuimmilta suomalaisilta että ulkomaisilta järjestöiltä ja asiantuntijoilta, joiden kokemukseen ja tietoon voin luottaa ja olla tyytyväinen.

4.3. Projektityöskentelyn arviointi

Projekti oli pitkä ja opetti monenlaisia asioita työn edetessä. Projektityöskentelyssä negatiivista oli, ettei ollut toista osapuolta näkemässä asioita eri näkökulmasta tai patistamassa jatkamaan työtä eikä jakamassa ajatuksia projektityöstä. Positiivisia asioita oli, että pystyin itse päättämään projektityön aikataulutuksesta ja työn etenemisestä sekä osittain sen sisällöstä. Projektityö opetti minulle kirjallisen työn suunnittelua ja toteutusta. Stressin sietokyky oli välillä koetuksella muun opiskelun ja perhe-elämän lomassa. Opinnytetyön tekeminen kasvatti pitkäjänteisyyttä niin itsessäni, kuin perheessäni. Projektityön edetessä loppua kohti työ helpottui. Loppujen lopuksi olen erittäin onnellinen saadessani yhden vaativimmista tehtävistäni opinnoissani, ammatillisessa kasvussani ja elämässäni päätökseen.

5. POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa Oulaisten päivähoidolle materiaali, työväline lapsen seksuaalikasvatuksen tukemisesta. Tarkoituksena oli antaa varhaiskasvattajille eväitä kohdata lapsi kokonaisvaltaisesti ja näin syventää omaa ammatillisuuttaan. Aihe on tunteita herättävä ja arkaluontoinenkin, varsinkin, kun kyse on pienistä lapsista. Aihe on herättänyt keskusteluissa ja arkipäivän puheissa negatiivisia tunteita. Seksuaalisuuden ei katsota kuuluvan lapsuuteen. Se koetaan kuuluvan vasta nuoruuteen ja aikuisuuteen. Seksuaalisuus kuitenkin on meissä jokaisessa koko elämän kaaren ajan.

Aluksi tavoitteenani oli tehdä tilaisuus, jossa pääsisin kertomaan asiasta sen arkaluonteisuuden vuoksi. Kuitenkin työn edetessä työ laajeni ja näin parhaaksi rajata sitä tiukasti. Lopulta tuotteeksi tuli seksuaalikasvatussuunnitelma, *Lapsen seksuaalikasvun tukeminen varhaiskasvatuksessa*.

Tuote on materiaali, jota varhaiskasvattajat, päivähoidon henkilökunta voivat käyttää suunnitellessaan päivittäisiä toimintatuokioita ja leikkejä. Tuote, seksuaalikasvatussuunnitelma, sisältää helppoja ja yksinkertaisia leikkejä ja tuokioita 1-6 vuotiaille lapsille. Kuitenkin on otettava huomioon lapsen kehitystaso eikä niinkään pelkkää ikää leikkejä toteuttaessa. Jokainen lapsi kasvaa ja kehittyy eri aikaan, eri tavoin.

Opinnäytetyön edetessä huomasin kuinka yksin toteutettavana se on raskasta. Aloitin aiheen ideoimisen jo opintojen alussa mikä oli hyvä asia, että pystyin muuttamaan sitä vielä tarvittaessa. Yhteistyökumppanin palautteiden puuttuessa ja yhteistyö on ollut vähäistä. Olisi ollut alun perin helpompaa tehdä esimerkiksi kysely lapsen seksuaalisesta kasvusta varhaiskasvatuksesta. Tutkiessani asiaa, aiheesta oli tehty opinnäytetyö ja vastausprosentit vähäisiä. Toisaalta mietin myös, jos aiheen olisi tehnyt ilman yhteistyökumppania. Kuitenkin lopulta katson työni palvelevan varhaiskasvattajia monessa työyksikössä kuten esimerkiksi seurakunnan kerhoissa, iltapäiväkerhoissa, alakouluilla sekä harrastuspiireissäkin.

Työn kustannukset koostuvat lähinnä omaan henkilökohtaiseen ajankäyttöön, ammatilliseen kasvuun kuten SAR - ja seksuaalikasvatuopinnot, joista tuli lähipäiviä Helsinkiin sekä Ouluun. Näistä koituvat kustannukset maksoin itse. Opinnäytetyötä tehdessäni, olen oppinut stressin sietokykyä ja pitkäjänteisyyttä projektityön ja erivaiheiden lisäksi.

Lapsen seksuaalikasvun tukemisen ja ohjauksen koen erittäin tärkeäksi aiheeksi jo varhaisessa vaiheessa. Opinnäytetyötä tehdessäni, olen yhä enemmän sitä mieltä, että hyvä seksuaaliterveys aikuisuudessa tarvitsee vankaa pohjaa, joka rekennetaan jo raskaus vaiheessa. Vanhempien mielikuvavauva rakentaa

kiintymyssuhdetta vanhemmilla tulevaan vauvaan, varhainenvuorovaikutus vahvistaa kiintymyssuhdetta ja antaa lapselle tunteen olla rakastettu, hoivanarvoinen sekä olla totta. Sylissä oleminen ja hellä kosketus auttaa lasta kehollisuuden hahmottamisessa. Vanhempien välinen suhde toisiaan kohtaan, kertoo pienelle lapselle jo millainen parisuhde voi olla ja millaista parisuhdetta itse lapsi aikuisuudessa haluaa. Lapsen kasvaessa löytyy uusia asioita ulkomaailmasta, joita tutkitaan ihmetellen ja hämmästellessä. Pieni vauva löytää omat varpaansa ja sormensa. Lapsi tutustuu omaan kehoonsa tutkien ja löytäen mitä mielenkiintoisimpia yksityiskohtia, joihin aikuisen kannattaa suhtautua myönteisesti.

Varhaiskasvattajat kohtaavat tilanteita, joissa lapset leikkivät peiton alla lääkäroleikkiä, tutkivat toisia estotta suljetussa huoneessa tai ihmettelevät tyttöjen ja poikien erilaisuutta ääneen. Se kuuluu lapsen kehitykseen. On hyvä opettaa lapselle sopivaisuus sääntöjä ja toisen ihmisen kehon kunnioittamista silloin kun päivähoitoryhmässä näitä asioita tulee esille. Se on jokaisen ihmisen omaa aluetta, oma keho. Näin lapsi oppii kunnioittamaan itseään ja toisiaan. Tunteiden hallinnassa lapsia voi opastaa ensin tunnistamaan perustunteet. Tunteiden opetteluun jälkeen voi opetella ja ohjata kohdistamaan tunteet oikeisiin tilanteisiin ja oikeilla tavoilla. Tunteet kuuluvat elämään ihan jokaiselle. Lapset tarvitsevat tunteiden tulkinnaissa meidän aikuisten ohjausta ja opastusta. Lapsi oppii kohdistamaan omia tunteita ja tunnistamaan niitä ja hallitsemaan lopulta ne aikuisuuden kynnyksellä.

Opinnäytetyössäni seksuaalikasvatussuunnitelma antaa kasvattajille eväitä kohdata lapsen seksuaalisuus osana normaalia kasvua ja kehitystä. Jokainen meistä on seksuaalinen, lapsuudessa tutustuen, nuoruudessa tutustuen ja etsien, aikuisuudessa heikä jo löytyen, josku saattaa olla että joudutaan etsimään sitä uudelleen jossain elämänvaiheessa, jos on kokenut eron tai seksuaalisuuden riiston jossain kehitystehtävän vaiheessa Seksuaalisuus muuttuu ihmisen elämän aikana koko ajan. Elämän tilanteet vaikuttavat ihmisen seksuaalikasvuun. Hypellen portaalta toiselle, seksuaalisuus ei ole koskaan valmis. Välillä joudumme palaamaan takaisin lapsuuteen ja aloittamaan seksuaalikasvu sekä kehitysvaiheet uudelleen. Koen lapsen tuen ja ohjauksen tarpeelliseksi muuttuvassa maailmassa. Media syöttää lasten korviin ja verkkokalvoille kauneutta ihannoivaa maailmaa rahalla ja vallan voimilla. Meidän aikuisten tulisi turvata lapset median välittämältä väkivallalta ja pornografialta ja erilaisilta ihanteilta. Turvallinen lapsuus, turvallisessa ympäristössä, turvallisten aikuisten kanssa, antavat pohjan turvalliseen, itseään kunnioittavaan nuoruuteen ja tasapainoiseen aikuisuuteen. Aiheen ympärille saa monia erilaisia kehittämis – ja jatkotutkimushaasteita. Jatkotutkimuksena voi tehdä kvantitatiivisen tutkimuksen päivähoitolle tuotteen käytettävyydestä ja tarpeellisuudesta.

LÄHTEET

- Airaksinen. (29. 1 2009). Toiminnallisen opinnäytetyön kirjaoittaminen. Haettu 24. 11 2011 osoitteesta <http://www.slideshare.net/TiinaMarjatta/toiminnallinenopinnaytety-tekstina>
- Bildjuschin, K. (2010). Selkee. Turku.
- Bildjuschin, K.;& Ruuhilahti, S. (2012). Hot. Huolehdi, Ohjaa, Tue. Turku: Alocon oy.
- Bildjuschin, K.;& Ruuhilahti, S. (2008). Seksiä vaatteet päällä. Vammala: Tammi.
- Bildjuschin; Ruuhilahti. (2012). Mitä ihmettä? Seksuaalikasvatusta 3-9 vuotiaille. Opas ammattilaisille. Helsinki: Nektaria ry.
- Bildjuschkin, K.;& Ruuhilahti, S. (2010). Puhutaan seksuaalisuudesta. Helsinki: Kirjapaja.
- Bildjuschkin, K.;Ruuhilahti, S.;& Marttinen, I. (2009). Melkein kymmenen näkökulmaa seksuaalisuudesta. Turku: Turun kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi, Selkenevää- Hanke.
- Cacciatore, R. (2008). Huomenna pannaan pussauskoppiin. Porvoo: Bookwell.
- Hermanson, E. (1. 7 2012). Haettu 12. 2 2013 osoitteesta Duodecim terveyskirjasto: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00302
- Hujala, E.;& Turja, L. (2012). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell.
- Hölttä, T.;& Savonen, M.-L. (1997). Muutosvoiman laatujohtaminen. Helsinki: Edita.
- Ilmonen, T. (1997). Vammaisuus, pitkäaikaissairaus ja seksuaalisuus. Teoksessa H. Nikkola;& A. Niinistö, Halu rakastaa. Turku: Pro Nursing.
- Immonen, T.;& Karanka, I. (2001). Iloinen soturi ja suloinen kuningatar. Kehitysvammaliitto ry.
- Jaakola, P. (29. 11 2012). Nuorten seksuaalikasvatussuunnitelma. Oulainen.
- Jämsä, M. (2000). Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Vantaa: Tammi.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Kontula, O. (1997). Miten suhtautua lapsen seksuaalisuuteen. Teoksessa h. Nikkola;& A. Niinistö, Halu Rakastaa. Turku: Pro Nursing ry.
- Kontula, O.;& Lottes, I. (2000). Seksuaaliterveys suomessa. Tampere: Tammi.
- Korhonen, A. (2009). Varhainen vuorovaikutus. Teoksessa U. Paananen;S. Pietiläinen;E. Raussi-Lehto;P. Väyrynen;& A.-M. Äimälä, kättilötyö (ss. 309 -314). Helsinki: Edita .
- Kyrölampi-kylmänen, T. (2010). Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaino.
- Lajunen, K.;Andell, M.;Jalava, L.;Kemppainen, K.;Pakkanen, M.;& Ylenius-Lehtonen, M. (2005). Turvataitoja lapsille, turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: Stakes.

- Nurmiranta, H.;Leppimäki, P.;& Jorppu, S. (2009). Kehityopsykologia. Hämeenlinna: Kirjapaja.
- Opetushallitus. (2010). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Haettu 11. 2 2013 osoitteesta http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf
- Opetushallitus. (16. 1 2004). www.oph.fi. Haettu 17. 4 2012 osoitteesta www.oph.fi/saadokset:
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus
- Opetushallitus. (2. 2 2010). www.oph.fi. Haettu 17. 4 2012 osoitteesta
http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf
- Peltonen, A.;Kullberg-Piilola, T.;& Kulberg-Turtiainen, M. (2002). Tunnekuksu ja Mututoukka. Teoksessa Lastenkeskus, Itsetunto (s. 4). Helsinki: Aseman Lapset ry.
- Peltonen, H. (2004). kasvattajana sosiaali- ja terveystalan ammattaisissa. Tampere: Tammi.
- Raivola, R. (2000). Tehoa vai laatua koulutukseen. Juva: Wsoy.
- Rouvinen-Wilenius. (2008). Tavoitteena hyvä ja hyödyllinenterveystaineisto. Haettu 19. 12 2011 osoitteesta http://www.tekry.fi/web/pdf/publications/2008/2008_003.pdf
- Seksologinenseura. (23. 4 2012). Haettu 22. 4 2012 osoitteesta
<http://www.seksologinenseura.fi/index.cfm?sivu=13>
- Seta ry. (2007). Seta ry. Haettu 19. 2 2013 osoitteesta
<http://www.seta.fi/perheprojekti/perheet/apilaperheet.html>
- Sosiaali- ja terveystministeriö. (2002). Varhaistkasvatuksen valtakunnallisia liijauksia. Helsinki: sosiaali-ja terveystministeriö.
- Stakes. (2007). Varhaistkasvatustsuunnitelman perusteet. Vajaakoski: Gummerus.
- Suomisanakirja.fi. (23. 4 2012). Haettu 27. 01 2012 osoitteesta <http://www.suomisanakirja.fi>
- Tampereen teknillinen yliopisto. (16. 6 2009). <http://www.tut.fi/fi/>. Haettu 14. 2 2012 osoitteesta
http://matwww.ee.tut.fi/hmopetus/sistuot/luennot/luento2/luento2_sivu4.html
- Unicef. (2011). Unicef, lasten oikeuksien sopimus 1989. Haettu 22. 2 2013 osoitteesta Unicefin web sivusto: http://www.unicef.fi/LOS_lyhyt
- Veijalainen, M. (1991). Puhutaan lapselle seksistä. lasten tarha , 46-47.
- Vile'n, M.;Vihunen, R.;Vartiainen, J.;Sive'n, T.;Neuvonen, S.;& Kurvinen, A. (2006). Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.
- Virtanen, J. (2001). Kliininen seksologia. Vantaa: WSOY.
- Virtanen, P. (2000). Projektityö. Porvoo: WSOY.

World Health Organization. (2010). Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Helsinki: Teveyden ja hyvinvoinninlaitos.

Väestöliitto. (2007). Mikä on minun perheeni? perhebarometri 2007. Helsinki: väestöliitto.

LIITTEET

Opinnäytetyön suunnittelu ja toteutus

LIITE 1

nro	Projektityön vaihe	tot. päivä	loppu päivä	Suunn. tunnit	Taot. tunni t
1	Ideointi ja valmistava seminaari	14.10.2010	1.12.2010	36	40
	• työstäminen			1	1
	• suunnittelu			2	2
	• Seminaari	21.10.2010			
	•				
	Valmistava seminaari	18.4.2011	18.4.2011	1	1
2.	Projektisuunnitelman työstäminen	10/2011- 4/2012	18.12.2011	20	50
	- projektibudjetin suunnitelma	18.12.2011	18.1.2012	4	4
		18.1.2012	17.12.2011		
	- ohjaussuunnitelma	17.12.2011		4	4
			1.4.2012		
	- materiaalin suunnitelma	1.2.2012		10	15
	materiaalin valinta, sisältö, tehtävät ja teoriaosuus.				
4.	Projektisuunnitelman esitys	9/2012	9/2012	2	2
	Valmis projektisuunnitelma				
5.	Ohjauskeskustelut:	2010- 2013		6	8
	• metodiohjaaja	2010–2013		4	5
	• sisällön ohjaaja	2010–2011		5	4
	• yhteistyötaho	2010		3	3
6..	Loppuraportin työstäminen	1/2013		30	50
		3/2013		20	20
		6/2013		10	10
		10–12 /2013		10	50
	Valmis loppuraportti	12/2013		1	1

Sigmund Freud'n, Ernest Bornemanin, Erik H. Eriksonin

kehitysteorioiden kooste lapsen persoonan kehityksestä painottuen seksuaalisuuden kehitykseen

0-1 vuotias	<i>oraalinen vaihe</i> <i>ihovaihe</i>	Maailmaan tutustuminen suunkautta kokee mielihyvää olla iholla. Reagoi muihin ihmisiin hymyllä ja naurulla. Vauva saa palautetta siitä että on rakastettu ja ihailtu. Koskettelevat satunaisesti sukupuolielimiään. Lapsi opettelee ylös nousemista. Suun kautta tuleva mielihyvä on tärkeää. Lapset luokittelevat jompaankumpaan sukupuoleen kuuluvaksi.
	<i>Luottamus/</i> <i>epäluottamus</i>	Luottamuksen saavuttaminen hoitajaansa saadaan perustarpeet tyydyttämällä. Rakkautta ja läheisyyttä. Ilman luottamusta syntyy epäluottamus ja toivottomuus myös myöhemmissä ikävaiheissa.
1-3 vuotias	<i>anaalivaihe</i>	Potalla käyminen on tärkeä vaihe siistiksi oppimisessa. Lapsi tarvitsee kannustusta ja ihailua pottaharjoituksiin. Vaativa pottaharjoittelu/ hygienia kasvatus on erityisen haitallista. Lapsi tutkii sukupuolielimiään ja koskee niihin heti kun on ilman vaippoja. Sukupuolierot alkavat kiinnostaa. Lapsi huomaa, ettei kaikki ole samanlaisia. Kysymykset ” mistä lapset tulevat”? Alastomuus kiinnostaa.
	<i>Itsenäisyys ja häpeä</i>	Lapsi opettelee hallitsemaan tarpeitaan. Onnistuessaan lapsi kokee itsenäistymistä. Liialliset vaatimukset ja epäonnistumiset voivat aiheuttaa häpeän tunteita.

4-5 vuotias	fallinenvaihe	<p>Lapsi tutustuu omaan sukupuolisuuteensa. Tutkii itseään, ihmettelee äidin ja isä erilaisuutta. Rakastuu toiseen vanhemmista. Samaistuu omaan sukupuoli-identiteettiinsä.</p> <p>Lapsella esiintyy itsetyydytystä ja kielletyt sanat ovat kiinnostavia. Toisten lasten tutkiminen kiinnostaa ja aiheuttaa hämmennystä ryhmässä. Lapsella on kysymyksiä seksuaalisuuteen ja kehollisuuteen liittyen. Isä – äiti ja lääkäroleikit ovat ajankohtaisia. Lapsi kyselee kaikesta. Lasta kiinnostaa mistä lapsi saa alkunsa.</p>
	<i>Aloitteellisuus/ syyllisyyden tunne</i>	<p>Edellisen kehitysvaiheen onnistuneesti läpikäyden saaden tukea itsenäistymiselle lapsi uskaltaa tutkia ympäristöään ja opetella elämään siinä lisääntyvin säännöin. Alituisiin kysymyksiin vastaaminen rauhallisesti ja ymmärtävästi vaatii kasvattajalta kärsivällisyyttä. Liiallinen toruminen ja toiminnan rangaistus aiheuttaa syyllisyyttä.</p>

5v- puberteettiin	<i>Latenssivaihe</i>	<p>Seksuaalinen kiinnostus on vähäistä. Ajatukset ovat koulussa ja harrastamisessa. minä ja yliminä voimistuvat. Ristiriitoja tulee vanhemman kanssa. Leikit aggressiivisia. Pojat kokeilevat työntää pippeleitä eri esineisiin.</p>
	<i>Ahkeruus/alemmuus</i>	<p>Lapsi haluaa oppia paljon. Kasvattajan kannustus lapsen kyvyistä ja positiiviset kokemukset lapsi alkaa pitää itseään ahkerana oppijana. Se on määrätietoisuuden, päättäväisyyden ja oppimisen aikaa. Paljon negatiivisten kokemuksista ja palautteesta kehittyy alemmuudentunne joka vie voimia uusien haasteita kohdatessa.</p>

Varhaiskasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Hyvinvoiva lapsi..

- ..saavat hyvät edellytykset kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen
- ..nauttii yhdessäolosta kasvuympäristössä
- ..kokee iloa ja toimimisen vapautta kiireettömässä ja turvallisessa ympäristössä
- ..kiinnostuu ympäristöstään ja voi suunnata energian leikkiin, oppimiseen ja arjen toimiin sopivin haastein

Hyvinvoinnin edistämiseksi lapsen..

- ..terveyttä ja toimintakykyä vaalitaan
- ..perustarpeista huolehditaan

Lapsi..

- ..kokee arvostusta ja hyväksyntää
- ..kokee tulleeensa kuulluksi ja nähdyksi
- ..saa vahvistusta omalle terveelle itsetunnolle
- ..uskaltaa yrittää ja oppia uusia sosiaalisia taitoja

Lapsen hyvinvointia varhaiskasvatuksessa edistävät mahdollisimman pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet.

Lapsen suhteita vanhempiin, kasvattajiin, muihin lapsiin vaalitaan.

Lapsi kohdataan yksillöllisten tarpeiden, perhekulttuurin tapaisesti. Hän kokee olevansa tasa-arvoinen riippumatta sukupuolestaan, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys-, ja oppimisedellytyksiä jossa

- tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä.
- tärkeää vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla
- tarjotaan mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa
- rikastutetaan lapsen kokemusmaailmaa
- autetaan suuntaamaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin
- huomioidaan sukupuolten erityistarpeet
- taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen

Esiopetuksen tavoitteena on

- myönteinen minäkuvan vahvistuminen
- oppimaan oppimisen taidon kehittyminen
- perutiedon, - taidon, - ja valmiuksien omaksuminen eri alueilla iän ja edellytysten mukaisesti
- leikin kautta oppiminen
- ymmärtää vertaistuen merkityksen oppimisessa
- säilyttää ilo ja innostus oppimiseen
- uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata oppimishaasteet
- kyky ilmaista itseään
- kieli- ja kulttuuri-identiteetin vahvistuminen
- kulttuuri oppiminen
- kiinnostuminen ja käsitys luonnosta
- oppia havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään nauttien siitä monipuolisesti
- ymmärtämään oman toiminnan vaikutuksen ympäristöön